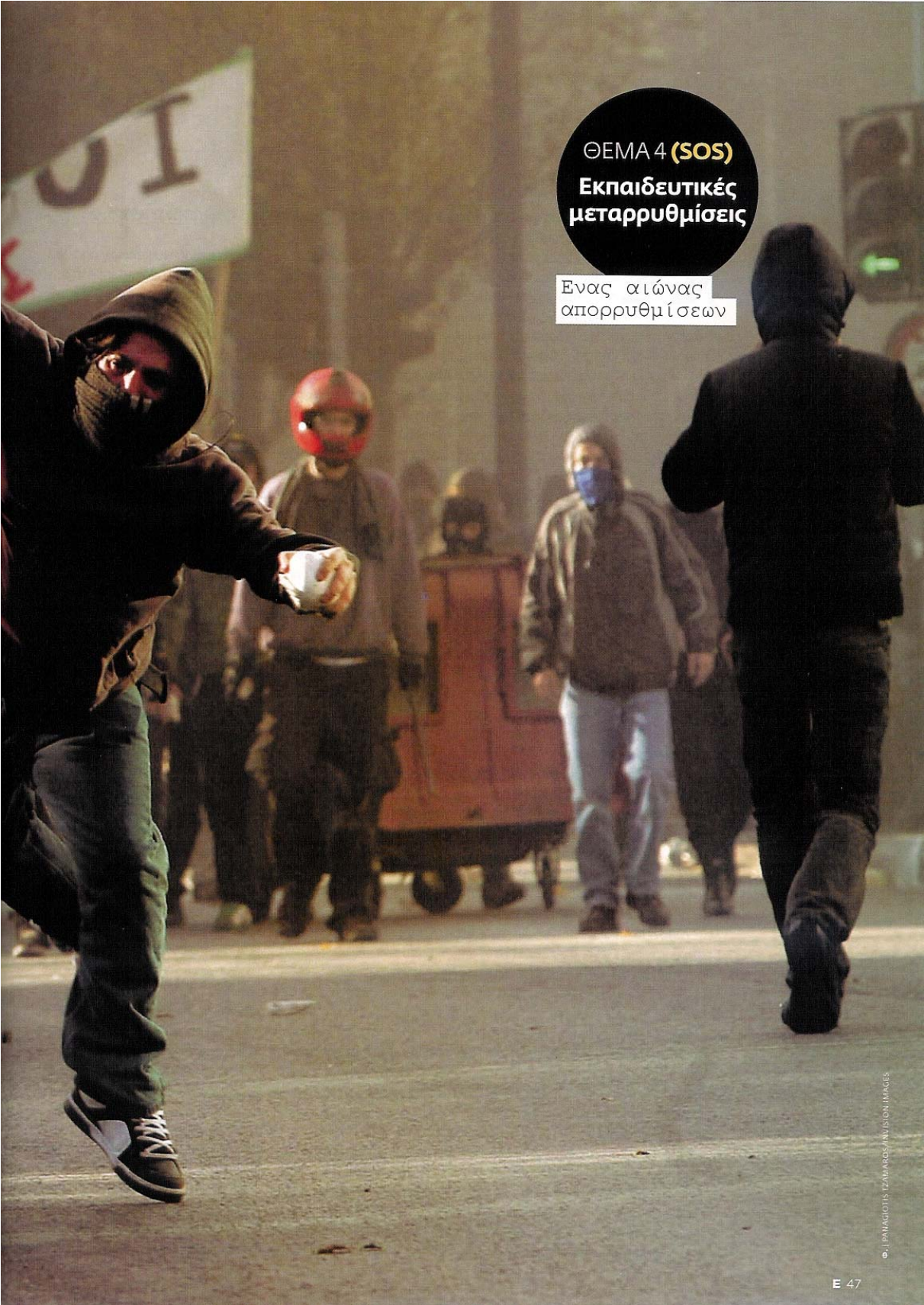

Χέσ' τα κι άσ' τα!

Εσείς με ποια μεταρρύθμιση μεγαλώσατε; Του Παπανούτσου, του Ράλλη, του Κακλαμάνη ή του Αρσένη; Ποια νομοσχέδια σάς κατέβασαν στους δρόμους; Του Κοντογιαννόπουλου, του Σουφλιά ή της Μαριέττας; Τι εξετάσεις δώσατε, ακαδημαϊκό απολυτήριο, πανελλήνιες ή γενικές; Είστε παιδί των δεσμών ή των κατευθύνσεων; Προλάβετε το πολυτονικό; Ο,τι κι αν είστε, έχετε, έχουμε -κατακαημένοι- την τύχη να συμμετέχουμε στο διεθνώς αναγνωρισμένο ως ελληνικό σύστημα της μη παιδείας.

ΚΕΙΜΕΝΟ | ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΟΛΙΤΗ (politi@enet.gr)

Το αρχαικό φωτογραφικό υλικό προέρχεται από το βιβλίο «Από το κοντύλι στον υπολογιστή: Εκατόν εβδομήντα χρόνια ελληνική εκπαίδευση με λόγια και εικόνες» του Αλέξη Δημαρά και της Βάως Βασιλού-Παπαγεωργίου (εκδ. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ).

ΘΕΜΑ 4 (SOS)

Εκπαιδευτικές
μεταρρυθμίσεις

Ένας αιώνας
απορρυθμίσεων

© J. PANAGIOTIS TZAMAROS / DIVISION IMAGES

Σε όποια γενιά και αν ανήκετε, το σίγουρο είναι ότι γνωρίζετε τις ακόλουθες λέξεις: παραπαιδεία, αποστήθιση, ετεροαπασχόληση, ανεργία, κατάληψη. Αν, μάλιστα, παρακολουθείτε –έστω επιδερμικά– τα εκπαιδευτικά άρθρα, έχετε πέσει πάνω στις λέξεις: υποχρηματοδότηση, αξιολόγηση, οργανικά κενά, διακήρυξη της Μπολόνια, μη κρατικό, μη κερδοσκοπικό, ιδιωτικά πανεπιστήμια. άρθρο 16, υποκινού-

μενοι καταληψίες, ταξικό φραγμό, εξεταστικός γολγοθάς, αιώνιοι φοιτητές, δύο κύκλοι σπουδών, v+2.

Ίσως, πάλι, όλα αυτά να σας αφήνουν παγερά αδιάφορους και απλώς κοιτάζετε τους υπουργούς Παιδείας να περνούν (με μέσον όρο 1,5 υπουργός κάθε δύο χρόνια), τα μαθητικά συνθήματα να βρίσκουν νέο στόχο κάθε φορά για τις σκωπτικές τους ομοιοκαταληξίες, τα νομοσχέδια να αλλάζουνε, μαζί με το ντύσιμο και τη γλώσσα των μαθητών – αλλά τους φθαρμένους μαυροπίνακες, τα πράσινα θρανία και τα γκρίζα καγκελόφραχτα σχολεία με το τσιμεντένιο προαύλιο να μένουν ίδια και अपαράλλαχτα.

Ο ψιττακισμός της γιαγιάς γίνεται η παπαγαλία του εγγονού, το ίντερνετ αντικαθιστά την εγκυκλοπαίδεια, το μπλε τετράδιο γίνεται πολυθεματικό ράστερ και προσφάτως powerbook, τα κολλυβογράμματα γίνονται κολετζογράμματα. Όλα γύρω αλλάζουν, μα μια στυφή γεύση παραμένει μαζί με κάθε γενιά που μεγαλώνει, με άλλη μία κολοβή μεταρρύθμιση, άλλη μία εξεταστική αλλαγή, άλλο ένα κύμα καταλήψεων, άλλη μια εκπαιδευτική κρίση, και άλλη μια φορά ο μαρκαδόρος γράφει «Φοβάμαι όλα αυτά που θα γίνουν για μένα χωρίς εμένα» και «We don't need no education».

Μπορεί η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας να μονοπωλείται από δυο-τρία ονόματα, όμως η πρόσφατη εκπαιδευτική ιστορία έχει ζηήσει τουλάχιστον είκοσι υπουργούς Παιδείας και αντίστοιχες απόπειρες για μίνι μεταρρυθμίσεις – γιατί οι ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις ήταν λίγες και, ως επί το πλείστον, έμειναν ημιτελείς, πολεμήθηκαν ή ανατράπηκαν.

Ετσι, μπορούν κάλλιστα κάτω από την ίδια στέγη να συνυπάρχουν γονείς και παιδιά –ακόμη και αδέρφια με μικρή διαφορά ηλικίας– που έζησαν τουλάχιστον 5 εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, διδάχτηκαν τουλάχιστον 3 εκδοχές της ελληνικής γλώσσας (καθαρεύουσα, πολυτονικό, μονοτονικό) και έδωσαν λογιών λογιών εξετάσεις: από το δημοτικό στο γυμνάσιο, από το γυμνάσιο στο λύκειο, ακαδημαϊκό απολυτήριο, πανελλήνιες, εισαγωγικές με δέσμες τεσσάρων μαθημάτων, διπλές εισαγωγικές σε Β' και Γ' Λυκείου με 14 μαθήματα, εισαγωγικές με 9 μαθήματα, με 7 ή με 6.

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΤΟ 1917

Αν, μάλιστα, στην οικογένεια υπάρχει κάποια γιαγιά, ίσως θυμάται –αν και πιθανότατα δεν πρόλαβε η ίδια– την πρώτη σημαντική μεταρρύθμιση του 20ού αιώνα, τη μεταρρύθμιση των Γληνού, Δελημούζου, Τριανταφυλλίδη του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ή αλλιώς τη γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917. Εκείνη η μεταρρύθμιση, που εφαρμόστηκε επί Ελευθερίου Βενιζέλου, για να καταργηθεί τρία χρόνια αργότερα από τα φιλομοναρχικά κόμματα, ήταν η πρώτη που εισήγαγε τη διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου.

Παράλληλα, κυκλοφόρησαν 10 νέα αναγνωστικά στη δημοτική γλώσσα: μαζί τους, και τα ιστορικά «Ψηλά βουνά» του Ζαχαρία Παπαντωνίου, τα οποία αργότερα ρίχτηκαν στην πυρά ως «έργα ψευδούς και κακοβούλου προθέσεως», με την κατηγορία ότι δεν διδάσκουν «τα μεγάλα ιδανικά της πατρίδος, της θρησκείας» και μαθαίνουν τους μαθητές «να μη φροντίζουν περί των γονέων των, αλλά μόνον περί της κοινότητος αυτών, του Soviet».

Αποσύροντας, λοιπόν, τα τάχα φιλοσοβιετικά αναγνωστικά (που μόνο τέτοια δεν ήταν), οι συντηρητικές δυνάμεις επαναφέρουν την καθαρεύουσα με τα ακατανόητα (άρα εθνικώς ωφέλιμα) «οι χοίροι υίζουσιν, τα χοιρίδια κοίζουσιν, οι όφεις ιύζουσιν».

Προοδευτικές εκπαιδευτικές απόπειρες όπως το Παρθενωγείο του Βόλου διώκονται από την Εκκλησία, ο παιδαγωγός Αλέξανδρος Δελμούζος δικάζεται ως άθεος και για τη ματαιωμένη αυτή μεταρρύθμιση ο Γληνός γράφει το 1925 τον περίφημο «Αταφο νεκρός»: «Το εκπαιδευτικό μας σύστημα, ο νεκρός αυτός, που την αγία-τρευτή και θανατηφόρα του αρρώστια διαγνώσαν πολλοί από το 1880, έμεινε και πάλι άταφος. Κι όμως, οι Έλληνες στα 1909 είχαν αποφασίσει και ορκιστεί να θάψουν όλους τους νεκρούς τους».

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1929

Η περίοδος από τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 ως την επόμενη σημαντική μεταρρύθμιση του '29 χαρακτηρίζεται από έντονη πολιτική αστάθεια, οικονομική και κοινωνική κρίση, αλλά και ανάπτυξη που έφερε η εισροή των 1,5 εκατ. προσφύγων. Την ιστορία της εκπαίδευσης θα σφραγίσουν τα «Μαρσλειακά» το '24 – άλλη μία προσπάθεια να διδαχτεί η δημοτική, με τη Ρόζα Ιμβριώτη να απολύεται από τη Μαρσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία επειδή συζητά με τους φοιτητές την «Κοινωνική σημασία της Ελληνικής Επανάστασης» του Κορδάτου.

Η μεταρρύθμιση του 1929 βρίσκει τα ποσοστά αναλφαβητισμού σε υψηλά επίπεδα – από 40% στη Στερεά ως 73% στη Θράκη. Και πάλι πρόκειται για άλμα πρόο-
δου, αν αναλογιστεί κανείς ότι στις αρχές του αιώνα οι

μισοί άντρες της Ελλάδας και 8 στις 10 γυναίκες ήταν αναλφάβητοι.

Βασικές καινοτομίες της μεταρρύθμισης του 1929, επί κυβέρνησης των Φιλελευθέρων του Βενιζέλου, με υπουργούς Παιδείας τους Κ. Γόντικα και Γ. Παπανδρέου, ήταν η καθιέρωση του 6χρονου δημοτικού σχολείου, ο χωρισμός της μέσης εκπαίδευσης σε γυμνάσιο και πρακτικό λύκειο (με εξετάσεις από το δημοτικό στο γυμνάσιο) και κατώτερες - μέσες σχολές, χωρίς εξετάσεις για τους αποφοίτους του δημοτικού. Καταργείται το ενδιάμεσο «ελληνικό» σχολείο και αντικαθίσταται από παρθεναγωγείο και τεχνικές σχολές, χτίζονται διδακτήρια σε όλη την επικράτεια, επιμορφώνονται οι εκπαιδευτικοί, δίνεται έμφαση στη σωματική αγωγή, μεταφράζονται οι αρχαίοι συγγραφείς, καθιερώνεται η δημοτική γλώσσα στο δημοτικό, παράλληλα με την καθαρεύουσα για τις δύο τελευταίες τάξεις.

Αν και στόχος ήταν «η εκπαίδευση των μεγάλων λαϊκών μαζών» και η απαγκίστρωση από τον κλασικισμό, το γυμνάσιο εξακολουθεί να είναι προνόμιο για τους λίγους και ο Γληνός επικρίνει τη μεταρρύθμιση ως «ελληνική εκδοχή του γιαβάς γιαβάς», δηλαδή του «νοπέ».

Όσο για την πανεπιστημιακή μόρφωση, που έχει διδάκτρα, παραμένει απροσπέλαστη για τους πολλούς: για κάθε 100 παιδιά που φοιτούν στο δημοτικό, μόλις 19 συνεχίζουν το γυμνάσιο, ενώ μόλις το 0,17% των μαθητών του δημοτικού εισάγεται στο πανεπιστήμιο. Η μεταρρύθμιση του '29 θα πολεμηθεί σφόδρα από τις δικτατορίες του Κονδύλη και του Μεταξά.

Ο Γληνός εξορίζεται, ο Δελμούζος παραιτείται, το δημοτικό ξαναγίνεται τετρατάξιο, το γυμνάσιο έχει δύο κύκλους, για κάθε βαθμίδα προς την άλλη καθιερώνονται εισιτήριες εξετάσεις, ενώ στη μέση εκπαίδευση υπάρχει σύγχυση, με πλήθος διαφορετικών σχολείων (αστικών σχολείων, προγυμνάσιον, κλασσικόν οκτατάξιον, πρακτικόν λύκειον), με διάφορες επί μέρους αλλαγές και φασιστικό προσανατολισμό: ο «Επίταφιος» του Περικλή δεν διδάσκεται, προβάλλονται η σπαρτιάτικη αγωγή και ο Μεταξάς ως «πατέρας του έθνους».

Φαινομενικά παράδοξο, αλλά κατανοητό αν ιδωθεί ως κίνηση τακτικής ενός εθνικιστικού λαϊκισμού, είναι ότι το καθεστώς της 4ης Αυγούστου κρατά τη διδασκαλία της δημοτικής. Το 1940, επί Μεταξά, θεσμοθετού-

νται νομοθετικά τα φροντιστήρια και η κατ'οίκον διδασκαλία, ξεκινώντας μια παράδοση που συνεχίζεται και γιγαντώνεται ως τις μέρες μας.

Η ΛΑΪΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΕΑΜ

Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, το εκπαιδευτικό σύστημα υπολείπεται. Τα σχολεία βομβαρδίζονται, καταστρέφονται, επιτάσσονται. Το 1941, και ενώ η Ελλάδα υποφέρει από τον πόλεμο, γίνεται η περίφημη «Δίκη των τόνων», με τον Ι.Θ. Κακριδή να παραπέμπεται προς απόλυση από τη Σύγκλητο της Φιλοσοφικής, επειδή τόλμησε να γράψει στη δημοτική, με απλοποιημένο τονικό σύστημα.

Το 1944 η Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης του ΕΑΜ συντάσσει το «Σχέδιο για μια Λαϊκή Παιδεία», στηριγμένο στα διδάγματα του Γληνού – που ακόμη και σήμερα μοιάζει ουτοπικά ιδανικό: 4 χρονικές περίοδοι, από την προσχολική ηλικία ως την ηλικία των 22, πρόβλεψη για εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλες τις ηλικίες, στο δημοτικό διδάσκεται η δημοτική ως μόνη γλώσσα του ελληνικού λαού, μονοτονικό σύστημα και κατάργηση της ιστορικής ορθογραφίας, στο γυμνάσιο διδάσκονται λογοτεχνικά κείμενα από όλες τις ιστορικές περιόδους, προβλέπονται δωρεάν συγγράμματα, υποτροφίες, νοσοκόμα σε κάθε σχολείο, ανταλλαγές μαθητών με το εξωτερικό με έξοδα του κράτους και μια παιδεία «που δε θα βασίζεται μόνο στην επιστήμη, αλλά και στην τέχνη».

Με πρωτοβουλία της ΕΠΟΝ λειτουργούν στην Κατοχή σχολεία αναλφάβητων και λαϊκές βιβλιοθήκες, η ΠΕΕΑ ιδρύει δύο παιδαγωγικά φροντιστήρια (στο Καρπενήσι Ευρυτανίας και στην Τύρνα της Πίνδου), τυπώνει τα αναγνωστικά «Αετόπουλα» και «Ελεύθερη Ελλάδα» της Ρόζας Ιμβριώτη και του Μιχάλη Παπαμούρου και διοργανώνει παιδαγωγικό συνέδριο στη Λάση Ευρυτανίας. Ομως, ο Εμφύλιος θα βάλει τέλος σε κάθε εκπαιδευτική δράση.

Η ΜΕΤΕΜΦΥΛΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ - ΔΙΩΞΕΙΣ, ΞΥΛΟ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ 4.000

Με 474.00 νεκρούς, διαλυμένο οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο και 150.000 κατοικίες, η μεταπολεμική κα-

ΘΕΜΑ 4 (SOS)
Εκπαιδευτικές
μεταρρυθμίσεις

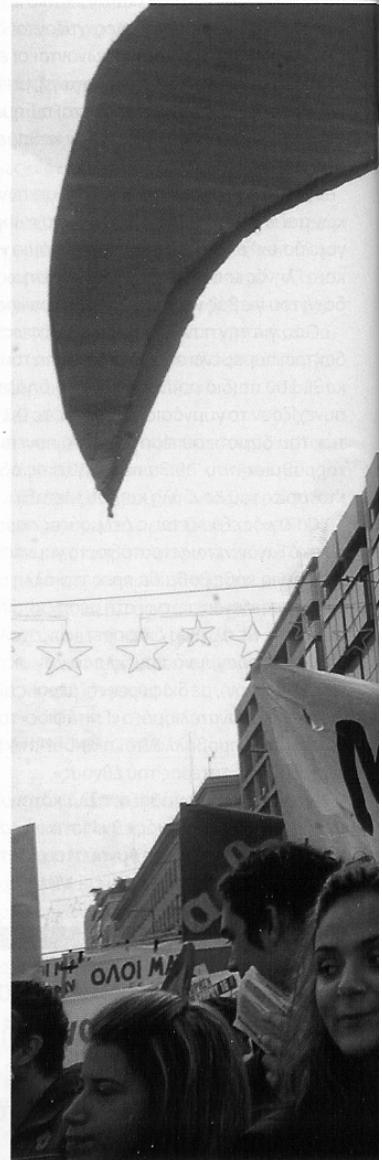
Μπορεί η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας να μονοπωλείται από 2-3 ονόματα, όμως η πρόσφατη εκπαιδευτική ιστορία έχει ζήσει τουλάχιστον είκοσι υπουργούς Παιδείας και αντίστοιχες απόπειρες για μίνι μεταρρυθμίσεις, γιατί οι ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις ήταν λίγες και, ως επί το πλείστον, έμειναν ημιτελείς, πολεμήθηκαν ή ανατράπηκαν.

ΘΕΜΑ 4 (SOS)
Εκπαιδευτικές
μεταρρυθμίσεις

Τα μεγάλα συλλαλητήρια του χειμώνα 2006-07, επί υπουργίας Μ. Γιαννάκου, είχαν στόχο το μπλοκάρισμα της αναθεώρησης του άρθρου 16 του Συντάγματος και της ψήφισης του νόμου-πλαίσιο. Ο πρώτος στόχος επιτεύχθηκε, όχι όμως και ο δεύτερος. Ωστόσο, οι διατάξεις του παραμένουν ανενεργές.

Φ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΟΣΧΑΛΑΡΕΟΥ

Φ. | ΣΥΜΕΛΑ ΠΑΝΤΑΡΤΖΗ/ΑΓΕ/ΜΓΕ

Επάνω, διαδήλωση μαθητών στη Θεσσαλονίκη, με αίτημα να οριστεί το 1962-63 «έτος παιδείας», διεκδικώντας το 15% του προϋπολογισμού για την Παιδεία. Κάτω αριστερά, ο καθηγητής Ι.Θ. Κακριδής, ο οποίος παραπέμφθηκε στο Πειθαρχικό Συμβούλιο του Πανεπιστημίου το 1941 «διά τας αριστεράς αυτού γλωσσικάς θεωρίας». Δεξιά, τελειόφοιτος του Ανωτέρου Παρθεναγωγείου Φλωρίνης (1924).

Το Ταχ. Ταμιευτήριο παρέχει τόν καλύτερον τέκον, τας περισσότερας εύκολιας και πλήρη ασφάλειαν των σιγνηομένων σας

<p>ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ</p> <p>Ελήφθη εκ <i>9/11/42</i></p> <p>αριθμ. <i>2530</i></p> <p>Ο παραλαβών</p> <p>Π. ΧΑΡΙΤΟΣ</p>	<p>Παρεδόθη τῷ διανομῆ τῷ <i>9/11/42</i> ὡρῆ <i>420</i> ἄρ. ἀρ. <i>2</i></p> <p>Πρὸς</p> <p>ΜΙΛΤΙΑΔΗΝ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ</p> <p>ΜΕΓΑ ΕΘΝΙΚΟΝ ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΑΣ</p> <p>Εἰς</p>	<p>Μεταρρίβω</p> <p>Μεταρρίβω</p> <p>μεταρρίβω</p>
---	---	--

Ἐκ **26222 ΘΕΣΣΝΙΚΗΣ 12686-33-20-2250** ὡρῆ *1* λ. *192*

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΕΚΤΟΞΕΥΟΝΤΑΙ ΘΙΓΟΥΣΑΙ ΥΠΟΛΗΨΙΝ ΣΤΟΣΟΝ ΙΔΙΚΗΝ ΣΑΣ ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ. ΣΤΟΠ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΑΝΑΣΤΑΤΟΣ ΕΠΑΝΕΛΘΕΤΕ ΤΑΧΙΣΤΑ ΣΤΟΠ ΥΠΕΡΑΜΥΝΟΜΕΘΑ ΥΜΩΝ ΠΛΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΕΛΘΕΤΕ ΑΜΕΣΩΣ ΝΙΚΟΣ ΦΑΡΔΗΣ

τάσταση της εκπαίδευσης είναι εξίσου άθλια. Το 1951 μπαίνει το βασικό καλούπι του εκπαιδευτικού συστήματος, το «6+3+3» με εξετάσεις σε κάθε βαθμίδα (δημοτικό - γυμνάσιο - λύκειο - πανεπιστήμιο), ιδρύεται το ΙΚΥ, εξορίζονται προοδευτικοί εκπαιδευτικοί (μεταξύ τους, ο Μιχάλης Παπαμαύρος και η Ρόζα Ιμβριώτη του Μαρασλείου), διώκονται δε χιλιάδες άλλοι ως αριστεροί και συνεργάτες του ΕΛΑΣ από την κυβέρνηση του «Συναγερμού». Τα βιβλία Ιστορίας που εγκρίνει ο Κ. Τσάτσος υμνούν τον ΕΔΕΣ, εξαφανίζουν το ρόλο του ΕΑΜ και παρουσιάζουν τον Εμφύλιο ως «μάχες του εθνικού μας στρατού κατά των κομμουνιστοσυμμοριτών».

Θεσμοθετείται ο δημοσιούπαλληλικός κώδικας και καθιερώνεται από το κράτος των εθνικοφρόνων το πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων. Η Επιτροπή Παιδείας της ΕΡΕ του Καραμανλή το 1958 εκφράζει προβληματισμό για σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή και προτείνει δίκτυο τεχνικής εκπαίδευσης, ώστε να αναπτυχθεί η οικονομία –σχολές βοηθών εργοδηγών, σχολές υπομηχανικών– και επαγγελματικές κατευθύνσεις στα γυμνάσια, που τελικά δεν λειτουργούν.

Στην πράξη κυριαρχεί ένας βαθύς συντηρητισμός, με τον καθηγητή να μετρά τη φούστα με το χάρακα για να είναι «κάτωθι του γόνατος», με τη διαπόμπευση των «τεντιμπόδων» – όπως αποτυπώθηκε και στην ελληνι-

Αλίκη Βουγιουκλάκη πρωταγωνιστεί στο «Χτυποκάρδια στα θρανία» του Αλέκου Σακελλάριου. Είναι ίσως η μόνη εικόνα που έχουν ακόμη και τα σημερινά πεντάχρονα για την υποτιθέμενη εκπαίδευση των γιαγιάδων τους. Εξωραϊστική και χαζοχαρούμενη, δείχνει καλομαθημένες κορασίδες με σορτς που ερωτεύονται τον ωραίο καθηγητή. Στην πραγματικότητα, ο γυναικείος αναλφαβητισμός παραμένει στα ύψη, τα σορτς είναι υπό διωγμόν και οι φοιτητές κατεβαίνουν στους δρόμους ζητώντας «πρόικα στην Παιδεία 15%».

Το 1964 ο Γ. Παπανδρέου σχηματίζει κυβέρνηση με την Ενωση Κέντρου και εφαρμόζει την πρώτη σημαντική μεταπολεμική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, με υπουργό Παιδείας τον ίδιο τον πρωθυπουργό, υφυπουργό τον Λουκή Ακρίτα και εμπνευστή τον τότε γενικό γραμματέα του υπουργείου Ευάγγελο Παπανούτσο. Καθιερώνει «δωρεάν εκπαίδευση εις τα δημόσια σχολεία όλων των βαθμίδων και δι' όλους τους Ελληνόπαιδας υποχρεωτική εκπαίδευση εννέα ετών». Σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση, «θεμέλιον και εγγύησις της Αληθούς Δημοκρατίας είναι η ισότης όλων αδιακρίτως των πολιτών, εις την κτήσιν των αγαθών της Παιδείας».

Ιδρύεται το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, που αντικαθιστά το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο. Καταργούνται οι εξετάσεις από το δημοτικό στο γυμνάσιο, το γυμνάσιο χωρίζεται σε γενικό και τεχνικό. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Ο ψιττακισμός της γιαγιάς γίνεται η παπαγαλία του εγγονού, το ίντερνετ αντικαθιστά την εγκυκλοπαίδεια, το μπλε τετράδιο γίνεται powerbook: όλα γύρω αλλάζουν, μα μια στυφή γεύση παραμένει με κάθε γενιά που μεγαλώνει, με άλλη μία κολοβή μεταρρύθμιση, με άλλη μία εξεταστική αλλαγή, με άλλο ένα κύμα καταλήψεων...

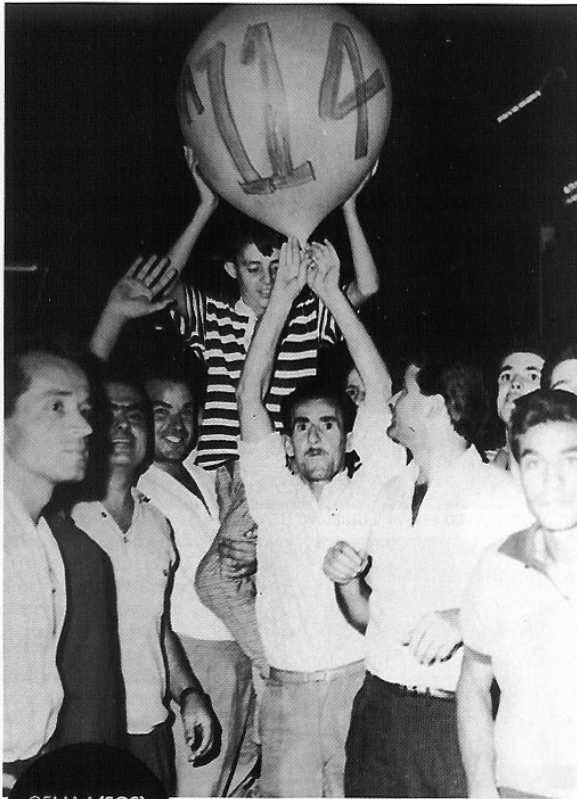
κή ταινία «Νόμος 4.000» ο νόμος περί τεντιμποϊσμού, που δεν καταργήθηκε παρά το 1983. Η διαπραγμάτευση σύνδεσης με τη νεοσύστατη ΕΟΚ το 1961 δημιουργεί την ανάγκη για αστικό εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η Ελλάδα συνεργάζεται με τον ΟΟΣΑ, γίνονται επαφές με τα ιδρύματα Ford και Rockefeller, ιδρύεται το ΚΕΠΕ (Κέντρο Προγραμματισμού και Έρευνας), με τον Καραμανλή να διορίζει διευθυντή τον νέο τότε καθηγητή του Μπέρκλεϊ Ανδρέα Παπανδρέου. Η απογραφή της ίδιας χρονιάς δείχνει ότι οι μισοί Έλληνες δεν ξέρουν να γράφουν, να διαβάζουν και να κάνουν τις βασικές αριθμητικές πράξεις.

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟΥ 1964 ΜΕ ΤΗ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Το 1963, τη χρονιά που δολοφονήθηκε ο Λαμπράκης, η

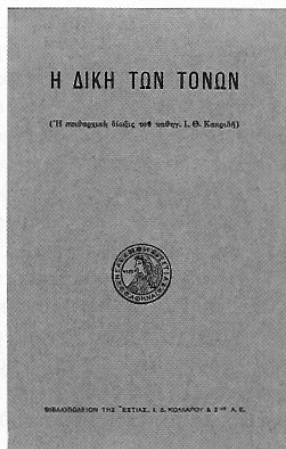
χωρίζεται σε γενικό λύκειο, τεχνικό λύκειο και σχολές εξειδίκευσης τεχνικών. Καθιερώνεται στην πράξη η δωρεάν εκπαίδευση, καταργείται κάθε οικονομική επιβάρυνση μαθητών και φοιτητών, η δημοτική είναι η γλώσσα διδασκαλίας στο δημοτικό και ισότιμη με την καθαρεύουσα σε γυμνάσιο και λύκειο. Τα αρχαία διδάσκονται στο γυμνάσιο σε μετάφραση· στο λύκειο εισάγονται στοιχεία φιλοσοφίας και ψυχολογίας, διδάσκονται εισαγωγή στην κοινωνιολογία, στοιχεία πολιτικής επιστήμης και «Στοιχεία του Δημοκρατικού Πολιτεύματος», μάθημα που δημιουργήσε τριβές με την ΕΡΕ. Καθιερώνεται ως κριτήριο εισαγωγής στο πανεπιστήμιο το «ακαδημαϊκό απολυτήριο» (θεωρητικής και πρακτικής κατεύθυνσης), με το υπουργείο να διεξάγει τις εξετάσεις και κάθε σχολή να ορίζει κλειστό αριθμό εισακτέων. Πρώτο θύμα των συντηρητικών αντιδράσεων, το βιβλίο «Ιστορία Ρωμαϊκή και Μεσαιωνική» της Β' Γυμνασίου, που αποσύρεται και επανέρχεται μόνο μετά τη Μεταπολίτευση.

ΘΕΜΑ 4 (SOS)
Εκπαιδευτικές
μεταρρυθμίσεις

Φ. ΑΡΧΕΙΟ ΞΕ

Επάνω, η γενιά του 114 υπερασπίστηκε την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Ευάγγελου Παπανούτσου μετά τα «Ιουλιανά» του 1965. Κάτω αριστερά, εξώφυλλο παιδαγωγικού περιοδικού (1902), όπου απεικονίζεται η σύζευξη έθνους και παιδείας. Δεξιά, η πειθαρχική δίκωξη του καθηγητή Ιωάννη Θ. Κακριδί έμεινε στην ιστορία ως «Η δίκη των τόνων».

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση διευρύνεται. Εκτός από την Αθήνα και τη Θεσ/νίκη, ιδρύονται πανεπιστήμια στην Πάτρα και στα Γιάννενα και προβλέπεται η ίδρυση του «Αττικού Πανεπιστημίου» με ΑΣΟΕΕ, Γεωπονική, Πάντειο και Βιομηχανική Πειραιώς. Τα «Ιουλιανά» του '65 και η κυβέρνηση της αποστασίας ακυρώνουν τη μεταρρύθμιση του Παπανούτσου και στέλνουν τα βιβλία της «προς πολτοποίηση».

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟ ΓΥΨΟ

Το στρατιωτικό καθεστώς αποτελείώνει ό,τι είχε απομείνει από τη μεταρρύθμιση του '64, επαναφέροντας τις εισαγωγικές από το δημοτικό στο γυμνάσιο και καθιερώνοντας την καθαρεύουσα σε όλες τις βαθμίδες. Καταργεί το ακαδημαϊκό απολυτήριο, καταργεί το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το 1970 ιδρύει τα ΚΑΤΕΕ – με δάνειο από τη Διεθνή Τράπεζα: ανώτερες επαγγελματικές σχολές, διетуός φοιτήσεως, με πρόγραμμα από το Πολυτεχνείο της Καλιφόρνιας κατ' απαίτησιν της Διεθνούς Τράπεζας.

Για να διοριστεί κάποιος στην εκπαίδευση έπρεπε να έχει «πίστη και αφοσίωση στα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη», αλλιώς μπορούσε να διωχθεί για πειθαρχικά αδικήματα: «Μη νομιμόφρων θεωρείται ο υπάλληλος όστις εμφορείται υπό κομμουνιστικών ή αντεθνικών ιδεών». Οι επιθεωρητές-ελεγκτές της χούντας έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, συντάσσοντας εκθέσεις «Υπηρεσιακής ικανότητας» – βαθμολογώντας τα πολιτικά φρονήματα.

Συνολικά, παρά τα πισωγυρίσματα, στη δεκαετία του '60 η τριτοβάθμια εκπαίδευση αναπτύσσεται. Μέσα σε 15 χρόνια ο φοιτητικός πληθυσμός υπερτετραπλασιάζεται – από 19.864 το 1955, σε 85.776 το 1970. Το «χαρτί» του απολυτηρίου και, πολύ περισσότερο, το πτυχίο λειτουργούν ως μοχλός κοινωνικής ανέλιξης και ελπίδα οικονομικής εξασφάλισης: η πρόσβαση στην παιδεία είναι ένας τρόπος να επιτευχθεί η κοινωνική συνοχή στη διχασμένη μετεμφυλιακή Ελλάδα.

Είναι το μόνο μέσο των παιδιών των αγροτικών και εργατικών στρωμάτων να ξεφύγουν από την υπανάπτυξη της αγροτικής υπαίθρου ή της χειρωνακτικής εργασίας και να ενταχθούν στο Δημόσιο ή στα ελεύθερα επαγγέλματα, να γίνουν δημόσιοι υπάλληλοι, δικηγόροι, αρχιτέκτονες, μηχανικοί. Σ' αυτό το όραμα συντέλεσε η στροφή της ελληνικής οικονομίας στις υπηρεσίες, η διόγκωση του δημόσιου τομέα, η ραγδαία υποχώρηση του πρωτογενούς τομέα, η αθρόα αγροτική έξοδος και η αστικοποίηση. Σ' αυτήν την ανπιφατική Ελλάδα, που ο Κηλαηδόνης περιγράφει στα «Μικροαστικά» του, ξεσπάει και η φοιτητική εξέγερση του '73, επιταχύνοντας τις εξελίξεις για την πτώση της δικτατορίας.

ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ ΧΑΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ

Η μεταρρύθμιση του '64 παίρνει την εκδίκησή της με σχεδόν 12 χρόνια καθυστέρηση. Ηδη το Σύνταγμα του 1975 καθιερώνει την 9χρονη υποχρεωτική και δωρεάν εκπαίδευση και απαλείφει τη διάταξη του 1911 που καθιερώνει

την καθαρεύουσα ως «επίσημη γλώσσα του κράτους».

Ιδρύεται το ΚΕΜΕ (Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών) και ψηφίζεται το 1976, με πρωθυπουργό τον Γ. Ράλλη και υπουργό τον Παν. Ζέππο, η πρώτη μεταρρύθμιση της Μεταπολίτευσης: γλώσσα διδασκαλίας η δημοτική «άνευ ιδιωματισμών και ακροτήτων», υποχρεωτικό τριετές γυμνάσιο, αρχαία από μετάφραση και όχι από το πρωτότυπο, διάκριση μέσης εκπαίδευσης σε γυμνάσιο και λύκειο, μεικτά σχολεία σε όλες τις βαθμίδες, κατάργηση εισαγωγικών για το γυμνάσιο, κατάργηση γραπτής βαθμολογίας στο δημοτικό, εισαγωγικές από το γυμνάσιο στο λύκειο και οι γνωστές και μη εξαιρετές «Πανελλήνιες».

Το 1977, με υπουργό τον Γ. Ράλλη, διαιρείται η τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση σε μέση και ανωτέρα, με τεχνικά επαγγελματικά λύκεια και τεχνικές επαγγελματικές σχολές 1 ή 2 ετών, χωρίς εξετάσεις, με έξοδο στην παραγωγή. Συνολικά, η μεταρρύθμιση του Ράλλη κρίνεται ως «γερασμένο νεογέννητο», καθώς εφαρμόζει καθυστερημένα και με ελλείψεις ένα μέτρο –την δημοτική– που ήταν ήδη ώριμο το 1964, είχε επιχειρηθεί ξανά το 1913 και το 1917 και είχε διατυπωθεί ως αίτημα με το δημοτικισμό του Ψυχάρη ήδη από το 1880.

Η περίοδος έως το '81 σηματοδοτείται από εκπαιδευτικές αναταραχές και πολυήμερες απεργίες – ένα από τα απήματα ήταν να μπει τέλος στις διπλοβάρδιες, κάτι που ακόμη δεν έχει γίνει. Ο νόμος 815 του Βαρβιτσιώτη το 1978 (που βάζει στο στόχαστρο τα πανεπιστήμια και σκληραίνει το εξεταστικό καθεστώς) συναντά κύμα φοιτητικών καταλήψεων και αναστέλλεται.

Η «καινοτομία» των διπλών και υποχρεωτικών Πανελληνίων Εξετάσεων στη Β' και στη Γ' Λυκείου (έμπνευση του τότε υφυπουργού Β. Κοντογιαννόπουλου με σκοπό να περιορίσει τα φροντιστήρια) είχε το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα: η παραπαιδεία εδραιώνεται, το ίδιο και η φοιτητική μετανάστευση.

ΣΤΑ ΓΡΑΝΑΖΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Η νίκη του ΠΑΣΟΚ και του Ανδρέα Παπανδρέου το 1981 σηματοδοτεί μια σειρά αλλαγών και στην εκπαίδευση: το 1982 καθιερώνεται το μονοτονικό με προεδρικό διάταγμα – επί υπουργίας Λ. Βερυβάκη. Την ίδια χρονιά καταργούνται οι επιθεωρητές (ταυτισμένοι στη συνείδηση πολλών με το ρουφιάνο της επταετίας) και εισάγεται ο θεσμός του σχολικού συμβούλου. Ψηφίζεται νόμος για τη λειτουργία των ΑΕΙ που καταργεί την έδρα, προβλέπεται ίδρυση παιδαγωγικών τμημάτων, ενώ το 1983 ο Απ. Κακλαμάνης καταργεί τα ΚΑΤΕΕ της χούντας και ιδρύει τα ΤΕΙ.

Από το 1982 έως το 1985 γράφονται 110 νέα σχολικά βιβλία. Το 1983 ιδρύονται προπαρασκευαστικά μεταλυκειακά προγράμματα, με στόχο να βοηθήσουν τους νέους που δεν έχουν περάσει να ξαναδοκιμάσουν. Καταργούνται οι εισαγωγικές εξετάσεις για το λύκειο, κα-

Βασικές πηγές

.....①.....
 Χρήστος Κάτσικας & Κώστας Ν. Θεριανός,
 «Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης - Από την ίδρυση
 του ελληνικού κράτους μέχρι το 2007»,
 εκδόσεις Σαβάλλας

.....②.....
 Ζαν Κλωντ Μισοά: «Η εκπαίδευση της αμάθειας»,
 μτφρ. Αγγελος Ελεφάντης, εκδ. Βιβλιόραμα

Διαβάστε

.....①.....
 Αλέξης Δημαράς, «Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε»
 Τόμοι Α-Β, Νέα Ελληνικά Βιβλιοθήκη, 1973

.....②.....
 Αλέξης Δημαράς & Βάσω Βασιλού Παπαγεωργίου,
 «Από το κοντύλι στον υπολογιστή», εκδ. Μεταίχμιο

.....③.....
 Σήφης Μπουζάκης, «Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις
 στην Ελλάδα», τόμοι Α και Β,
 εκδ. Gutenberg (γ' έκδοση 2002)

ταρχούνται τυπικά οι Πανελλήνιες (στην ουσία μετονομάζονται Γενικές Εξετάσεις) και καθιερώνεται το σύστημα εισαγωγής με δέσμες και απεριόριστη δυνατότητα συμμετοχής.

Η μεταρρύθμιση του 1985, επί Απόστολου Κακλαμάνη, προβλέπει ελεύθερη εισαγωγή σε όλους τους τύπους λυκείων: γενικό, ενιαίο πολυκλαδικό, τεχνικό-επαγγελματικό. Οι απόφοιτοι και των τριών λυκείων μπορούν να διεκδικήσουν θέση στα ΑΕΙ – μάλιστα, από τα τεχνικά λύκεια διεκδικούν θέση στα ΤΕΙ χωρίς εξετάσεις, με βάση το απολυτήριο. Για εισαγωγή στο πανεπιστήμιο συνεκτιμάται σε ποσοστό 25% η επίδοση στις τρεις τάξεις του λυκείου. Το 1985 γίνονται υποχρεωτικά τα αρχαία στην Α' Λυκείου, κάτι που δεν ισχύει για τα ΤΕΛ. Το 1987, επί υπουργίας Α. Τρίτση, θα ξεκινήσουν και οι μεγάλες απεργίες των εκπαιδευτικών, που θα κορυφωθούν το 1988 με αιχμή την αξιολόγηση.

Μέσα σε 20 χρόνια ο πληθυσμός της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διπλασιάζεται: από 436.494 το 1970 φτάνει τους 803.831 ως το 1990. Παράλληλα, η εκπαίδευση για τους πολλούς, αποκαλούμενη εκπαίδευση «των ίσων ευκαιριών», φέρνει και την υποβάθμιση της εκπαίδευσης των πολλών. Το χαρτί του λυκείου πια δεν είναι υπολογίσιμο· όλα εξαρτώνται από την πολυπλο-

Ο νόμος 815 του Ιωάννη Βαρβιτσιώτη το 1978 (που βάζει στο στόχαστρο τα πανεπιστήμια, σκληραίνει το εξεταστικό καθεστώς και επιβάλλει ανώτατο χρονικό όριο σπουδών) συναντά κύμα φοιτητικών καταλήψεων και αναστέλλεται.

τη είσοδο στο πανεπιστήμιο. Τα πολυκλαδικά, αν και ξεκινάνε με αισιοδοξία (με μαθήματα υπολογιστών, τεχνολογίας, οικολογίας), έχουν ελλείψεις σε υλικοτεχνικές υποδομές και απροετοίμαστους καθηγητές και καταλήγουν άλλος ένας τύπος τεχνικού λυκείου.

ΤΟ «ΤΕΛΟΣ» ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

Οι σημερινοί 35άρηδες είναι η γενιά που αντιστάθηκε στη μεταρρύθμιση του Β. Κοντογιαννόπουλου επί κυβέρνησης Μητσότακη. Η γενιά των εκατοντάδων καταλήψεων και των εκπαιδευτικών αναταραχών του '90-'91 – με τραγική κορύφωση τη δολοφονία του καθηγητή Νίκου Τεμπονέρα στην Πάτρα από τον ΟΝΝΕΔίτη Γιάννη Καλαμπόκα, που καταδικάστηκε ισόβια και σήμερα κυκλοφορεί ελεύθερος. Ανάμεσα στα μέτρα που επιδίωκε να περάσει ο Κοντογιαννόπουλος ήταν η βαθμολογία και οι εξετάσεις στο δημοτικό, πόντι σύστημα – «μονάδες παιδαγωγικού ελέγχου» που θα έκριναν τη διαγωγή των μαθητών, επαναφορά της στολής και υποχρεωτική έπαρση της σημαίας. Ο Κοντογιαννόπουλος παραιτείται, σε μια προσπάθεια να εκτονωθεί η κρίση, αναλαμβάνει ο Σουφλιάς και προτείνει γραπτές προαγωγικές εξετάσεις στην Ε' και την Στ' Δημοτικού, κατοχυρώνει τα ΙΕΚ, ιδιωτικά και δημόσια, εκτός εκπαιδευτικών βαθμίδων. Μόνιμη επωδός των δεξιών υπουργών, ότι τα αυστηρά –και αναχρονιστικά– μέτρα θα βάλουν τέλος στην πασοκική χαλαρότητα και θα συμβάλουν σε μια εκπαιδευτική παλινόρθωση μέσω της διαρκούς αξιολόγησης μαθητών και εκπαιδευτικών.

Η επόμενη μεταρρύθμιση θα επιχειρηθεί με την επάνοδο του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση και με υπουργό παιδείας τον Γ. Παπανδρέου. Το 1996 προτείνεται το σύστημα του «εθνικού απολυτηρίου» για αποφοίτους όλων των τύπων λυκείου, με προαγωγικές και απολυ-

ΘΕΜΑ 4 (SOS)
 Εκπαιδευτικές
 μεταρρυθμίσεις

ΘΕΜΑ 4 (SOS)
Εκπαιδευτικές
μεταρρυθμίσεις

Φοιτητές συγκεντρωμένοι έξω από το υπουργείο Παιδείας το 1979 ζητούν την κατάργηση του νόμου 815.

τήριες εξετάσεις σε όσους συγκεντρώνουν πάνω από τον μέσον όρο στις εξετάσεις εθνικού επιπέδου.

Ο Γερ. Αρσένης, υπουργός Παιδείας μετά τις εκλογές του 1996, δεν εφαρμόζει το εθνικό απολυτήριο, με το επιχείρημα ότι δεν έχει γίνει η κατάλληλη προετοιμασία. Η πρόταση αντιμετωπίζει οξεία κριτική από εκπαιδευτικούς και αντιπολίτευση, με το σκεπτικό ότι εντείνει τον αποκλεισμό μέσω διαρκών εξεταστικών φραγμών.

Οι τελευταίες σημαντικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις μέχρι σήμερα είναι ο νόμος 2525/97 και ο 2640/98 του Αρσένη, που καθιερώνουν το ενιαίο λύκειο με ένα αλληπάλληλο πλέγμα εξετάσεων. Αποκορύφωμα, οι διπλές υποχρεωτικές γραπτές και προφορικές εξετάσεις σε Β' και Γ' Λυκείου για εισαγωγή στο πανεπιστήμιο σε 13-14 μαθήματα. Παράλληλα καταργούνται τα πολυκλαδικά και τα τεχνικά λύκεια και δημιουργούνται τα ΤΕΕ, καθιερώνονται τα ολοήμερα δημοτικά και νηπιαγωγεία και το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας.

Η μεταρρύθμιση του Αρσένη συναντά έντονο κύμα αντιδράσεων από εκπαιδευτικούς, φοιτητές, μαθητές. Τον Ιούνιο του 1998, με αφορμή την κατάργηση της επτηρίδας και τις εξετάσεις του ΑΣΕΠ, εξεταστικά κέντρα πολιορκούνται σε όλη την Ελλάδα από χιλιάδες αδιόριστους εκπαιδευτικούς και μαθητές σε ένα σκληρό μέ-

τωπο σύγκρουσης. Το παρακράτος εμφανίζεται ξανά με τη μορφή του «χρυσουαυγίτη» Περίανδρου και της συμμορίας του και την απόπειρα δολοφονίας του φοιτητή Δ. Κουσουρή και τον τραυματισμό άλλων δύο.

Οι κινητοποιήσεις συνεχίζονται την επόμενη σχολική χρονιά, με τα 2/3 των λυκείων της χώρας να τελούν υπό κατάληψη και με διαδηλώσεις χιλιάδων μαθητών, φοιτητών και εκπαιδευτικών σε 46 πόλεις. Η πλειονότητα των μαθητών αντιδρά στις μεταρρυθμίσεις Αρσένη, νιώθοντας να συντρίβεται από τις συνεχείς εξετάσεις, που διώχνουν πολλά παιδιά από το ενιαίο λύκειο και τα στρέφουν μαζικά στα ΤΕΕ. Μόνο το 1999 κόβονται 30.000 μαθητές της Β' Λυκείου (ο ένας στους τρεις) και ο Αρσένης κερδίζει το παρατσούκλι «Ηρώδης του λυκείου».

Το 2000 τα μαθήματα των πανελληνίων μειώνονται από 14 σε 9-10 και το 2004 καταργούνται οι εισαγωγικές εξετάσεις στη Β' Λυκείου και μειώνονται τα μαθήματα σε 6-7. Το 2006 (χρονιά που εφαρμόζεται η βάση του 10 και ο ανώτατος αριθμός εισακτέων ανά σχολή) μειώνονται κατά 15.000 οι επιτυχόντες στις εισαγωγικές και μένουν κενές αντίστοιχες θέσεις εισακτέων- έως το 2010 υπολογίζεται ότι μένουν 50.000 θέσεις εισακτέων ακάλυπτες.

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 16 ΚΑΙ Ο ΝΟΜΟΣ-ΠΛΑΙΣΙΟ

Η τελευταία περίοδος των εκπαιδευτικών κινητοποιήσεων (με τη Μαριέττα Γιαννάκου στο υπουργείο Παιδείας) είχε ως κύρια σημεία αιχμής την κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου, την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος και την αναγνώριση των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Ο περίφημος νόμος-πλαίσιο του 2007, παρά τις καταλήψεις και αντιδράσεις φοιτητών και πανεπιστημιακών, ψηφίζεται τον Μάρτιο του 2007. Ομως, οι διατάξεις του παραμένουν ανενεργές. Νέος όρος στην εκπαίδευση, η «διαθεματικότητα», με 26 νέα βιβλία στο γυμνάσιο και 30 στο δημοτικό – με πιο γνωστό όλων την άτυχη Ιστορία της Στ' Δημοτικού.

Η μεταγυμνασιακή εκπαίδευση τριχοτομείται σε γενικά λύκεια, επαγγελματικά λύκεια και επαγγελματικές σχολές (τα ΕΠΑΛ - ΕΠΑΣ), ενώ στα γενικά λύκεια ενισχύεται η διδασκαλία των Αρχαίων στο πρωτότυπο ως στοιχείο ανάδειξης «της πολιτισμικής μας παράδοσης, της ιστορικής μας ταυτότητας». Η ΟΛΜΕ αντιδρά, επισημαίνοντας ότι δεν αντιμετωπίζεται έτσι η γλωσσική πενία, ούτε ενισχύεται ουσιαστικά η «ανθρωπιστική παιδεία» – αφού δεν αλλάζει το σύστημα διδασκαλίας, απλώς προσθέτονται ώρες και, μάλιστα, αποκλειστικά και μόνο για το αρχαίο κείμενο, ούτε καν για τη διδασκαλία και κατανόηση του αρχαίου πολιτισμού.

Κι όμως, την εποχή του facebook και του twitter, με την αθωότητα να έχει απολεσθεί κάπου ανάμεσα στον βιντεοσκοπημένο σε κινητό βιασμό της Αμαρύνθου και στο ελληνικό Columbine του Ρέννη, η εκπαίδευση εξακολουθεί να μεταρρυθμίζεται, να απορρυθμίζεται, να διεκδικείται, αλλά να μη χαρίζεται.

▲ Ένας ειλικρινής -μίνι- διάλογος

Η πραγματική κουβέντα για την παιδεία δεν τελειώνει ποτέ. Και οφείλει να παίρνει υπόψη της τις εμπειριστάτωμένες γνώμες ανθρώπων οι οποίοι δεν ερωτώνται ποτέ από όσους χαράζουν την εκπαιδευτική πολιτική. Απευθύναμε δύο ερωτήματα στην πανεπιστημιακό Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου και στον ιστορικό της εκπαίδευσης Αλέξη Δημαρά, πολύτιμους αρωγούς στο σημερινό μας αφιέρωμα.

• **Οι αλλαγές στον τρόπο πρόσβασης** στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στο εξεταστικό σύστημα είναι συνήθως οι κύριες -ένίοτε οι μοναδικές- πτυχές των εκάστοτε μεταρρυθμίσεων. Μήπως «βάζουμε το κάρο μπροστά από το άλογο»;

• **«Στις περισσότερες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις** ή προσπάθειες εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης διαχρονικά, εστιάζεται πραγματι το ενδιαφέρον στη διάρθρωση των βαθμίδων της εκπαίδευσης και στις διαδικασίες μετάβασης από τη μία στην άλλη, με κυρίαρχη μετάβαση αυτήν από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

• **Από τα πρώτα εκπαιδευτικά νομοσχέδια** του ελληνικού κράτους, η πρωτοβάθμια και η δευτεροβάθμια εκπαίδευση -όπως και αν ονομάζονται κάθε φορά και όποια κι αν είναι η διάρθρωση- έχουν προπαρασκευαστικό χαρακτήρα για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Το 1929 για πρώτη φορά διευρύνεται αυτός ο σκοπός και προστίθεται και η προετοιμασία "διά τον κοινωνικόν βίον και την διαμόρφωσιν χρυστών πολιτών". Αυτή η "υποδούλωση" όλου του εκπαιδευτικού συστήματος στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έφτασε πλέον στα όριά της και, για να χρησιμοποιήσω την παροιμία σας, δεν έχει καμιά σχέση πλέον το κάρο με το άλογο· ο καθένας πορεύεται το δρόμο του με όποιο τρόπο μπορεί.

• **Ο έλεγχος της ροής** στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί σημαντική διάσταση του εκπαιδευτικού προβληματισμού και των μέτρων που λαμβάνονται και ρυθμίζουν τις σχετικές διαδικασίες. Οι μεταρρυθμίσεις ουδόλως τροποποιούν στην ουσία αυτήν τη σχέση, παρότι επέρχονται κατά καιρούς μεθοδολογικές αλλαγές και μετονομασία των εξεταστικών μηχανισμών. Είναι, επίσης, δεδομένο ότι υπάρχει τις τελευταίες δεκαετίες μια διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση για ένταξη στην τριτοβάθμια εκπαίδευση - ήδη η ζήτηση αυτή μετατοπίζεται στη μετα-τριτοβάθμια εκπαίδευση. Γιατί συμβαίνει αυτό;

• **Υπάρχουν σαφείς** ιδεολογικές και κοινωνικοπολιτικές συνιστώσες στο θέμα: το σχολικό σύστημα παίζει επιλεκτικό - αναπαραγωγικό ρόλο για λογαριασμό του κοινωνικού συστήματος και οι κάθε είδους διαδικασίες επιλογής έχουν νομιμοποιητικό χαρακτήρα· πώς αλλιώς θα μπορούσε να περάσει ανώδυνα μια επιλογή για τη θέση που θα καταλάβει ο νέος άνθρωπος στον κοινωνικό καταμερισμό; Όσο μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή ενός νέου "στα εκπαιδευτικά αγαθά" τόσο καλύτερους όρους διαμορφώνει για την ένταξη στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας.

• **Τα τελευταία 20-30 χρόνια** το αίτημα διαμορφώνεται ως αποδέσμευση του λυκείου από τη διαδικασία εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση -με διάφορες παραλλαγές- και είναι επίκαιρες αυτές οι συζητήσεις, τις παρακολουθεί το τελευταίο διάστημα η κοινωνία με ενδιαφέρον».

Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου

• **Το γλωσσικό ζήτημα** έχει σφραγίσει την ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης και εξακολουθεί να την επηρεάζει. Στο πλαίσιο αυτό διατυπώνεται συχνά και στα ΜΜΕ η άποψη ότι δεν μιλάμε σωστά ελληνικά και ότι γι' αυτό ευθύνεται η παραμέληση της διδασκαλίας των Αρχαίων ή ακόμη και το μονοτονικό. Από όσα έγιναν ως τώρα, ποια βήματα θεωρείτε θετικά για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και ποια ως πιασχυρισμάτα; Τι ακριβώς ισχύει; Όταν επικρατούσαν η καθαρεύουσα και το πολυτονικό οι άνθρωποι μιλούσαν καλύτερα;

• **«Πιστεύω, και το λέω** σε κάθε ευκαιρία, γιατί θεωρώ ότι είναι βασικό στοιχείο του θέματος, στην άποψη ότι το λεγόμενο "γλωσσικό ζήτημα" υπήρξε από τη γένεσή του έκφραση μιας πολύ γενικότερης αξιολογικής αντιπαράθεσης του αρχαίου με τον νεότερο ελληνισμό. Στην αρχική φάση, βέβαια, τις πρώτες δεκαετίες του 19' αιώνα, η προσπάθεια για τη διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας ήταν φυσικό να στηριχθεί αποκλειστικά στη συνάφεια με την αρχαία Ελλάδα. Αργότερα, όμως, πολλοί διανοούμενοι συνειδητοποίησαν ότι ο υπέρμετρος και αποκλειστικός θαυμασμός ενός (πολλαπλά απρόσπου) παρελθόντος οδηγούσε σε απαξίωση του παρόντος, σε έλλειψη οράματος για το μέλλον. Σ' αυτό το πλαίσιο τοποθετώ και την (επιστημονικά αθεμελιωτή) άποψη ότι ικανοποιητική χρήση της νεοελληνικής εξασφαλίζεται όχι με συστηματική, επίμονη και συνεπή διδασκαλία της, αλλά με γνώση της αρχαίας ελληνικής.

• **Υγιέστερη θεωρώ πως είναι** η στάση του κινήματος του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού, που έβλεπε (και εξακολουθεί να βλέπει) δημιουργικά τη σχέση αυτή που θα στηρίξει στη γνώση των επιτευγμάτων του παρελθόντος τη διάθεση για δημιουργία στο παρόν για προκοπή στο μέλλον. Αλλά, όπως το έλεγε και ο Δελμούζος πριν από εκατό χρόνια, αφετηρία και τέρμα αυτής της σχέσης είναι ο νέος ελληνισμός, η σύγχρονη κοινωνία και τα προβλήματά της.

• **Εκτιμώ από αυτήν την άποψη** ως ιδιαίτερα σημαντική την προσπάθεια που κάνει ο καθηγητής Δ.Ν. Μαρωνίτης για την προώθηση μιας νέας, σύγχρονης αντίληψης για την αρχαιολογία και την αρχαιολογία. Το πρόγραμμα προεκτείνεται τώρα και προς τη νεογνώση. Στόχος του, όπως το θέτει ο ίδιος, η αρχαιολογία, ως εκφραστικό μέσο της αρχαιολογίας, να μη θεωρείται αυθαίρετα πρότυπο και μέτρο ελέγχου της νεογλώσσας και πολύ λιγότερο της νεογνώσης».

Αλέξης Δημαράς

ΘΕΜΑ 4 (SOS)
Εκπαιδευτικές
μεταρρυθμίσεις